

Dzieje kulturalne Polaków w Wilnie w latach 1991 - 2004

Celem niniejszej rozprawy jest przybliżenie działalności polskich organizacji kulturalnych w Wilnie, w tym przede wszystkim polskich zespołów pieśni i tańca oraz teatrów amatorskich. Pokazanie w jaki sposób poszczególne instytucje i organizacje dbają o polską kulturę i tradycję, chroniąc w ten sposób mieszkających w Wilnie Polaków przed wynarodowieniem. Do podjęcia tematu skłoniło autorkę pieczołowite pielęgnowanie polskiej kultury i tradycji wśród polskiej mniejszości narodowej na Litwie, które niejednokrotnie uchroniło ich przed wynarodowieniem, pozwoliło przetrwać trudne czasy i odnaleźć się w nowej niepodległej rzeczywistości. Do analizy natomiast wybrano miasto Wilno, które uważane jest za główny ośrodek polskiej kultury w Republice Litewskiej. Mieści się tam największe skupisko polskiej ludności, która świadoma swych korzeni, otwarcie dążyła do podtrzymania swych tradycji.

Podczas pisania szczegółowej analizie poddano polską prasę ukazującą się na Litwie w omawianym okresie. Ważnym uzupełnieniem powyższych źródeł były wywiady przeprowadzone przez Autorkę na Litwie w latach 2012 i 2014. Wśród rozmówców znaleźli się kierownicy polskich zespołów pieśni i tańca oraz teatrów amatorskich, opiekunowie szkolnych zespołów teatralnych oraz przedstawiciele innych gałęzi życia kulturalnego. Cenne źródło informacji dla kwestii powstania Domu Kultury Polskiej w Wilnie stanowiły zbiory zgromadzone w Archiwum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (ASRP).

Praca składa się z 4 rozdziałów zasadniczych, ze wstępu, zakończenia, bibliografii, spisu fotografii, indeksu nazwisk, indeksu nazw instytucji, organizacji, zespołów i teatrów oraz aneksu.

W pierwszym rozdziale poruszone zostały kwestie związane z odzyskaniem przez Litwę niepodległości w 1991 roku oraz wszelkimi zmianami społeczno-politycznym. Okres ten miał przełomowe znaczenie dla odrodzenia się polskiej mniejszości narodowej na Litwie. Wtedy to zamieszkujący te tereny Polacy zaczęli walczyć o swoje prawa. Trzeci podrozdział poświęcono Związkowi Polaków na Litwie, natomiast ostatni podrozdział zawiera informacje na temat powstania i działalności Domu Kultury Polskiej w Wilnie. Instytucja ta bardzo szybko stała się miejscem organizacji życia kulturalnego Polaków w Wilnie, która polegała na promowaniu polskiej literatury, sztuki, lokalnych tradycji i miejscowego folkloru.

W drugim rozdziale opisano powstanie i działalność polskich zespołów pieśni i tańca. Jedynym polskim zespołem pieśni i tańca działającym wyłącznie w Wilnie w latach 1991-2004 był Polski Zespół Artystyczny Pieśni i Tańca „Wilia”. Niemniej jednak w niniejszej pracy Autorka zdecydowała się zaprezentować również Reprezentacyjny Polski Zespół Pieśni i Tańca „Wileńszczyzna” oraz Zespół Tańca Ludowego „Zgoda”. Niemal w połowie zespoły te składały się z osób z Wilna, także próby w tym mieście się odbywały. Zaprezentowano także cztery zespoły dziecięce Polski Ludowy Zespół Pieśni i Tańca „Wilenka“, Polski Ludowy Zespół Pieśni i Tańca „Świtezianka”, Polski Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Pierwiosnki”, Dziecięco - Młodzieżowy Zespół Tańca „Sto uśmiechów”. Warto zauważyć, iż choć zmieniały się zainteresowania młodych ludzi, to wciąż spora ich część angażowała się w działalność zespołów ludowych, czerpiąc z tego radość, a przy tym rozwijając poczucie własnej tożsamości narodowej.

Kolejny, trzeci rozdział przedstawia powstanie i działalność dwóch teatrów amatorskich – Polskiego Studia Teatralnego w Wilnie i Polskiego Teatru w Wilnie. Teatry te powstały w latach 60. XX wieku i prężnie działały przez cały okres radzieckich rządów na Litwie. Jednak Autorka skupiła się przede wszystkim na ich pracy po 1991 roku. Działalność teatralna spotkała się z ogromnym zainteresowaniem litewskich Polaków, którzy bardzo łaknęli polskiego słowa, zwłaszcza w czasie ograniczonych kontaktów z Polską. Nie tylko zespoły folklorystyczne doczekały się swych dziecięcych odpowiedników, lecz także teatry. W latach 90. XX stulecia szkolne teatryki powstawały niemal w każdej polskiej szkole na terenie Wileńszczyzny.

Czwarty rozdział poświęcono pozostałym formom życia kulturalnego Polaków w Wilnie, w tym: Centrum Kultury Polskiej w Wilnie im. St. Moniuszki, polskim pisarzom, poetom i plastynom oraz działalności polskich mediów. Pierwszy podrozdział w tej części prezentuje działalność Centrum Kultury Polskiej w Wilnie im. St. Moniuszki powstałego w 1993 roku z inicjatywy Apolonii Skakowskiej. Było ono organizatorem szeregu imprez kulturalnych. Dzięki swojej działalności Centrum nawiązało współpracę z licznymi polskimi miastami, a także z wieloma środowiskami polonijnymi rozszanymi po całym świecie.

W drugim podrozdziale zobrazowano przemiany, w wyniku których Polacy na Litwie uzyskiwali dostęp do środków masowego przekazu. Niestety mimo zniesienia cenzury i zmiany rządów był on w znacznym stopniu ograniczony ze względu na nieprzychylność władz.

Lata 90. XX wieku przyniosły także zmiany w dziedzinie literatury i sztuki, o czym mówią dwa ostatnie podrozdziały. Odrodziło się środowisko poetów, którzy

podejmowali szereg inicjatyw, organizowali spotkania autorskie z czytelnikami oraz wzmacniali współpracę z polskimi szkołami. Podobnie było wśród malarzy, którzy od 1993 roku zrzeszali się w Związku Artystów Plastyków Polskich „Elipsa”. Swoją twórczość zarówno plastycy, jak i poeci prezentowali nie tylko na Litwie, ale także w wielu krajach europejskich. Wszystko to dawało im możliwości przeglądu twórczości i wymiany doświadczeń.

W zakończeniu Autorka podsumowała swoje badania, natomiast aneks zawiera kalendarium najważniejszych wydarzeń, jakie miały miejsce w Domu Kultury Polskiej w latach 2001-2004.